

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 8, Issue 3, September 2020, p. 168-186

Received	Reviewed	Published	Doi Number
24.07.2020	14.09.2020	30.09.2020	10.29228/ijlet.45476

**An Example of Uystopian Discourse in the Global Novel:
Margaret Atwood's *Antilop and Flurya***

Fethi DEMİR¹ & Abdulaziz ARVAS²

ABSTRACT

The concept of world literature, which Goethe designed as a universal atmosphere in which national literatures would grow stronger and carry their own riches, has become understood within the paradigm of globalization today. Now, many writers consider this global atmosphere when creating their works. Movements such as postmodernism, the acceleration of communication and translation opportunities lead many authors to produce works based around the world-wide audience such as epidemic, ecology, global warming, migration, identity crisis, minorities, East-West, cultural interaction. No doubt, it is obvious that the main orientation behind these themes is dystopia. Because the history of globalization can also be considered as the history of dystopia. For this reason, one of the main problems of globalizing literature is to warn humanity against this evil course. Here, one of the most important works of global literature intersecting dystopia is Margaret Atwood's novel *Antelope and Flurya*. Canadian writer Margaret Atwood enriches the possibilities of the global novel while examining various themes within the framework of the two concepts mentioned in this novel. She also responds to criticism of the postcapitalist era for the global novel by putting aside literary and aesthetic concerns and producing it with the logic of "bestseller". On the other hand, it gives the narrative tradition, which stretches from Utopia to dystopia, "the ustopia style", which is a synthesis of both trends. After all, this work seeks to examine Margaret Atwood's *Antelope and Flurya* through the notion of dystopian imagination in the global novel.

Key Words: World Literature, Global Novel, Dystopia, Uystopian

**Küresel Romanda Üstopya Söylemine Bir Örnek:
Margaret Atwood'un *Antilop ve Flurya* Adlı Eseri**

ÖZET

Goethe'nin 18. yüzyılın ilk yarısında, ulusal edebiyatların güçlenerek kendi zenginliklerini taşıyacağı evrensel bir atmosfer gibi tasarladığı Dünya edebiyatı kavramı, bugün küreselleşme paradigması içerisinde konuşulur hâle geldi. Artık, pek çok edebiyatçı, eserlerini oluştururken bu küresel atmosferi göz önünde bulunduruyor. Postmodernizm başta olmak üzere etkili olan akımlar, iletişim ve çeviri olanaklarının hızlanması, birçok yazarı dünya ölçeğindeki okura seslenen; salgın, ekoloji, küresel ısınma, göç, kimlik krizi, azınlıklar, Doğu-Batı, kültürel etkileşim gibi izlekler etrafında kurgulanan eserler üretmeye yöneltiyor. Elbette bu izleklerin arkasındaki ana yönsemenin de distopya olduğu aşikâr. Bir bakıma küreselleşmenin tarihi aynı zamanda distopyanın da tarihi olarak değerlendirilebilir. İşte, küresel edebiyatın distopyayla kesiştiği en önemli eserlerden biri, Margaret Atwood'un *Antilop ve Flurya* adlı romanı. Kanadalı yazar Margaret Atwood, bu romanında bahsi edilen iki kavram çerçevesinde çeşitli temaları irdelerken hem küresel romanın hem de distopya türünün imkânlarını zenginleştiriyor. Neticede bu çalışma, Margaret Atwood'un *Antilop ve Flurya* adlı eserini küresel romandaki distopik tahayyül nosyonu üzerinden incelemeyi amaçlıyor.

Anahtar Kelimeler: Dünya Edebiyatı, Küresel Roman, Distopya, Üstopya

¹ Doç. Dr., Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, mfethi_demir@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-1855-0460.

² Öğrt., Millî Eğitim Bakanlığı, azizarvas@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6457-0166.

Giriş

Değişen toplumsal, ekonomik, teknolojik ve kültürel koşullara, diğerlerine göre daha kolay ayak uydurabilen edebiyat türü, romandır. Roman; ortaya çıktığı 17. yüzyıldan günümüze uzanan süreç boyunca her türlü sanatsal, felsefi, sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümden bir biçimde etkilenir. Tarih ve felsefe gibi disiplinleri aşan kavratma, anlatma yeteneğiyle de tarihin, felsefenin, psikolojinin ve sosyolojinin erişemeyeceği bir etki alanı yaratır (Tekin, 2018:9). Bu önemli vasıflar, onu disiplinlerarası bir konuma yerleştirir ve roman; birçok söylemin ortak telaffuz edildiği bir mecra, Bakhtin'in tabiriyle tüm bu değişkenliklerin birlikte icra edildiği alana (Parla, 2018:58) dönüşür. Aynı zamanda bizatihi bu dönüşümlerin tetikleyicisi olan roman, toplumsal yapıyla arasındaki diyalektik ilişki sayesinde içerik ve biçim açısından değişerek/değiştirerek günümüze kadar varlığını korur. Görünen o ki bu varlığını da bir biçimde sürdürmeye devam edecektir. Bu nedenle roman sanatı üzerine yapılacak her türlü çalışmanın, romanın bu esnek yapısını, kolayca metamorfoza uğrayabilme kabiliyetini göz önünde bulundurması gerekir.

Romanın 21. yüzyıldaki başat eğilimleri ise küreselleşme ile iç içe giden distopya anlatıdır. Aralarındaki diyalektik ilişki sayesinde birbirlerini etkileyen bu iki tür, sadece romanın veya edebiyatın değil; genel anlamda dünyanın gidişatı hakkında da önemli doneler içerir. O hâlde bu kavramlara yakından bakmakta fayda var. Öncelikle küresel roman, kapitalizmin uluslararası bir hâl aldığı yakın dönemin bir eğilimi olmakla birlikte Goethe'nin ortaya attığı "weltiliteratur" yani "dünya edebiyatı" kavramına uzanan bir arka plana sahiptir. Goethe, 1827 yılında fen ve botanik gibi alanlardaki bilimsel çalışmalardan etkilenerek ulusal edebiyatların ötesinde bir "dünya edebiyatı" kavramından bahsetmiştir. Goethe'ye göre "ulusal edebiyat artık anlamını yitirmiş bir terimdir; dünya edebiyatı çağı kapıdadır ve herkes onun yakınlaşmasını hızlandırmak için elinden geleni yapmalıdır" (Kirsch, 2018: 8). Bugünden bakıldığında Goethe'nin dileğinin onun arzusundan daha hızlı bir biçimde gerçekleştiği ortadadır. Nitekim Adam Kirsch'in yerinde tespitiyle yaşamın her alanında olduğu gibi edebiyatta da etkileşim; tarihin hiçbir döneminde 21. yüzyılda olduğu kadar hızlı, kolay ve yaygın olmamıştır.

"Dünya edebiyatı çağında, geride kalan neredeyse iki yüzyılın ardından, 21. yüzyılda, bütün dillerde ve kültürlerde yazılmış anıtsal kitaplara erişmek hiç bu kadar kolay olmamıştır. İster Gılgamış destanını, ister Genji'nin Hikâyesini, ister Tibet'in Ölüler Kitabı'nı, ister Savaş ve Barış'ı –hatta ister Goethe'nin kendi eserlerini- okumak isteyin, hepsi 'mouse'unuzun bir tıkına bakar. Dahası yaşayan yazarlar da hiçbir zaman, dünyanın dört bir yanındaki çağdaşlarının eserlerine ilişkin bu denli ayrıntılı ve güncel bilgiye sahip olmamıştır. (...) Teknoloji, kültür ve ekonomi alanındaki bütün gelişmeler; bu birleşmenin giderek daha da artacağını gösteriyor. Bir uygarlık felaketi dışında, edebiyatın artık o dar, üstelik salt ulusal bakış açısına geri dönebileceğini düşünmek neredeyse imkânsız" (Kirsch, 2018: 8-9).

Goethe'nin ortaya attığı dünya edebiyatı (Weltliterature) terimi hem edebî hem de kültürel perspektifte farkındalığa ve modernite eğilimine ışık tutmakla birlikte (Damrosch, 2013: 1) gelinen noktada postmodernizm, postkolonyalizm, yapısökümcülük gibi modern sonrasının oyunsu, eklektik, karnavalesk ve amorf atmosferinde epey bir kafa karışıklığına ve tartışmalara neden olmuştur. Antikite ile modern arasındaki ilişki, kitle kültürü ile elit üretimlerin algılanışı, merkez edebiyatların çevre edebiyatlar üzerindeki tahakkümü bağlamında tartışmalar sürgit devam etmiştir (Demir, 2019: 12). Batı orijinli bu tartışmalara Türkiye'den katılan Cemil Meriç, "adı, 1827'de konmuş. Ama hâlâ aydınlık bir tarifi yok" (Meriç, 1998: 17) dediği dünya edebiyatı kavramını tartışırken önce "hangi

dünya" ve "hangi edebiyat" kavramlarını sorgular. Ona göre dünya edebiyatı tartışmaları daha çok Asya ve Avrupa odaklı tartışılmakta ve sadece yazılı edebiyata sahip belirli ulusları kapsamaktadır. Dünyanın önemli bir bölümünü dışarıda bırakan bu eğilim, aynı zamanda Batı emperyalizminin kendi kültürel hegemonyasını diğer diller ve edebiyatlar üstünde sürdürmesine hizmet etmektedir. Ancak eşitlik ilkesine dayalı edebî temaslar, önyargılardan azade değerlendirmeler ve güçlü ulusal edebiyatlar üzerinden kurulan ilişkiler gerçek anlamda bir dünya edebiyatının kapılarını açabilir. Nitekim Goethe'nin de Alman edebiyatının diğer Avrupa edebiyatlarıyla at başı gidecek bir birikime ve güce sahip olduğunda yani kendini gerçekleştirdiği ve ispatladığı anda sınırların ötesine uzanmasını istediğini dile getirir (Meriç, 1998: 27). Adam Kirsch ise *Küresel Roman: 21. Yüzyılda Dünyayı Yazmak* adlı eserinde "yerel olan, dünya çapında bir fenomenin parçası olarak görülebildiği oranda saygınlık ve anlam kazanır" (Kirsch, 2018: 10) diyerek küresel romanın ulusal roman için bir tehdit olmadığını aksine onun kendisini daha büyük bir platformda gösterebilmesine imkân verdiği için önemli kazanımlar sağladığını savunur. Pascale Casanova da büyük ya da merkezî sayılan edebiyatlarla periferide kalmış, görece küçük edebiyatlar arasındaki ilişkide periferilerden, üçüncü dünyadan gelen yazarların kimi noktalarda daha şanslı olduğunu söyler. Nitekim ona göre edebiyatın merkezine ulaşmak isteyen bu yazarlar, "edebiyat dünyasının eşitsizlik üzerine kurulu yapısındaki özgül yasalara ve kuvvetlere göğüs germeyi uzun zaman önce öğrenmiştir, ayrıca yazar olarak ayakta kalmanın yolunun bu merkezlerde kabul görmekten geçtiğinin farkındadırlar. Yazar olarak kimliklerinin temelinde, bu farkındalık ve edebî düzene karşı isyan vardır" (Casanova, 2010: 58). Hülâsa, günümüzde küresel roman/edebiyat kavramı etrafında sürdürülen tartışmalar; ulusal edebiyat-küresel edebiyat, sömürgecilik-modernleşme, yerelleşme-küreselleşme, yozlaşma-gelişme, popülerleşme-estetikleşme, içe kapanma-yayıma skalasında devam etmektedir.

Küresel roman; 1960'lar sonrası başlayıp Sovyet Bloğunun çöküşüyle daha da hızlanan yeni bir toplumsal paradigmanın, yeni toplumsal hareketlerin açığa çıkardığı sinerjinin ürünüdür. Nitekim Eagleton, kültürel ve edebî dönüşümlerin oluşum şartı olarak bir toplumsal hareketin gerekliliğini dile getirir (Eagleton, 2005:143). Günümüz dünyasında bu hareketlilik, tüketim odaklı gelişir. Kültür bileşenlerinin aynı anda dolaşıma girmesi, bu olgunun yapılaşmasına hizmet etmekte ve doğal olarak küreselleşmeyi meydana getirmektedir. Bianeller ve uluslararası sanatsal organizasyonlarla sanattaki hareketlilik, küresel bir boyut kazanmış ve toplumun tüm hücrelerine temas eden küresellik, sanatı da etkilemiştir. Şöyle ki "küreselleşme, çağdaş sanatla kültürel kimliğini bütünleştirmiş ve sanatı piyasalaştırmış, bu piyasaya da tüm dönemlerin ve coğrafyaların sanatını katmıştır... Sanatçılar yerelliğin sınırlarını aşarak, ancak yerelliklerinden kaynaklanan eşsiz nitelikleriyle ve otantiklikleriyle sanat dünyasına dâhil olmakta, küresel sanat dolaşımına girmekte, dünya kültürlerini ve sanatını izleyebilmekte, ilham alıp ilham vermektedirler" (Erdoğan, 2015:81). Sanat bağlamında yapılan bu tespit elbette edebiyat için de geçerlidir. Nitekim edebiyattaki küreselleşme trendini de benzer bir yaklaşımla değerlendiren Parks şunları söyler:

"Küreselleşmeyi insanları giderek artan biçimde tek bir topluluğa çeken, bütün dünya okurlarının aynı yazarları okudukları bir durum olarak düşünüyoruz. Yeni bir süreç sayılmaz; daha ziyade bağlantıya, iletişime, edinmeye, sahiplenmeye ve toplanmaya öteden beri var olan bir eğilimin çok daha güçlü araçlarla hızlanması diyebiliriz" (Parks, 2019:186).

Küresel romanın alametifarikalarından biri de tematik olarak distopya, göç, kimlik krizi, melezlik, aidiyetsizlik, kültürel çatışma, Doğu-Batı, oryantalizm, çokkültürlülük, çokkimliklilik, ekoloji, feminizm gibi insanlığın ortak dertleri hâline gelen konuları işlerdir. Küresel romanla birlikte mahallî konular, yerel duyarlılıklar ve özgünlükler ya bir kenara bırakılmıştır ya da küresel anlamda

karşılık bulacak bir bakış açısıyla anlatılmaktadır. Bu nedenle dil ve anlatım da daha basit ve kolay çevrilebilir bir hâl alır. Alegorik anlatımlardan, deyimlerden, şiirsellikten ve ulusal dillerin kendi özgünlüklerini içeren yerel kullanımlarından uzak durulur ve başka dillere kolayca çevrilebilir bir üslup tercih edilir. Elbette bu nedenle egzotizm, fantastik, grotesk gibi eylemi niteleyen anlatım teknikleri öne çıkar. Küresel roman, aynı zamanda başka dillere hızlı bir biçimde çevrilen hatta birkaç dile çevirisi yapıldıktan sonra aynı anda dolaşıma giren bir yayımlanma tekniğiyle sunulan romandır. Nitekim bugün adı küresel roman bağlamında anılan pek çok yazar, farklı dillerde yazabilmekte; çoğu zaman ana dilinde yazdığı bir eseri, kendisi başka bir dile çevirmektedir. Yine bir roman, birkaç dile çevirisi yapıldıktan sonra aynı anda yayımlanmakta; küresel pazarda aynı anda dolaşıma girmektedir.

Küresel romanla birlikte görünürlüğü artan, tüm insanlığı ilgilendiren ortak sorunları, ileride felakete dönüşme ihtimali beliren durumları ortaya koymaya çalışan bir diğer tür de distopyadır. Distopyalar, kökleri çok öncelere dayanan ütopyaların modernizm sonrasının kaotik ve nihilist atmosferinde doğmuş biçimleridir. Bu nedenle ütopya-distopya-üstopya skalasında değerlendirilmeleri gerekir. Fütürizm, bilim kurgu, felsefe ve eleştirel gerçekçilik gibi akımlardan beslenen ütopyalar; türe adını veren Thomas More'un eserinden bu yana her dönemin ideal dünya düzenini işleyen farklı kurgu tipleriyle karşımıza çıkar. Zamanla en iyiyi tahayyül etmedeki itici güç, toplumsal olaylara bağlı olarak sönükleşir ve yeni sorunlar, yeni toplumsal süreçler beraberinde anti-ütöpik bir yaklaşım olan distopyaları üretir. Distopyanın geleceğe dair umutsuz ve umarsız havası ise bir taraftan yaklaşmakta olan uygarlık felaketini tüm çıplaklığıyla sergilerken öte taraftan insanlığın nasıl kurtulacağına dair umutlu çözümleri de sıralayan üstopya anlatılarını doğurur. İnsanlık tarihi boyunca da ütopya anlatılarının iyimserliği, distopya anlatılarının karamsarlığı ve akabinde üstopyanın insanlığın sürüklendiği en karamsar noktada bile umudunu koruması tıpkı uygarlığın gelişim evreleri gibi birbirini takip eder.

Etimolojik olarak "var olmayan iyi yer" anlamına gelen ütopya; felsefe, politika, din, sosyoloji gibi alanlarda üretilmekle birlikte özellikle Aydınlanma Dönemi ile daha çok edebî metinler bağlamında hayat bulur. Zira Aydınlanma Çağı'nın yükselen eğilimleri olan pozitivizm, bilimsellik, olaylar ve olgular arasında bulunması önemsenen determinist bağ; bir yönüyle fantastiğe, kurmacaya, fütürizme, bilim kurguya yaslanan ütopya anlatıların edebiyat içerisinde gelişmesine zemin hazırlar. Nitekim edebî anlamda ütopya da "modernitenin ve insan aklına güvenin ürünü olan; seküler bir dünya görüşü üzerine bina edilen; 'şimdi ve burada'dan farklı bir zamanda ve/veya yerde geçen; mevcut düzene açık ya da örtük eleştirel bir bakış içeren; ana teması bu düzene alternatif bir ideal toplumu zihinde canlandırmaya yetecek kadar ayrıntılandırılmış kurmaca anlatı" (Kılıç, 2004: 73) biçiminde tanımlanır.

Kimi tarihçiler tarafından komünizmin ilk nüvelerini içeren metin olarak değerlendirilen, Hümanistlere göre ise "Hristiyan Rönesansının Programı" biçiminde nitelenen Thomas More'un *Ütopya'sının* açtığı kapıdan, ütopya imgesine yaslanan edebî anlatılar gelmeye başlar (Canbaz Yumuşak, 2012: 50). Önceleri Orta Çağ'ın skolastik düşüncesine bir tepki olarak doğan ütopyalar; insanı önceleyen bir anlayışı, hayatı ve düzeni öne çıkarır. Pozitivizm, aydınlanma, teknoloji, bilim gibi ilkeleri düstur edinen ütöpik anlatılar; ekonomiden mimariye, sosyal eşitlikten teknolojinin yetkin kullanımına, eğitimden kadın-erkek ilişkilerine kadar birçok alan hakkında radikal ve ideal yaklaşımlar içerir. Örneğin Tomasso Campanella'nın *Güneş Ülkesi*, Francis Bacon'ın *Yeni Atlantis'i* bu bağlamda değerlendirilebilir.

19. yüzyıla kadar aydınlanmanın, modernleşmenin, bilimsel ve teknolojik gelişimin yarattığı sinerji bağlamında varlığını sürdüren ütopya anlatıları; bu dönemden sonra Batı dünyasının içine girdiği modernleşme kriziyle birlikte karşıt bir hüviyet kazanır (Booker, 2012: 37). Bilimin katı kurallı bir öğreti hâline dönüştürülmesi, teknolojik gelişmelerin insanları mutlu etmek yerine, yabancılaşmış, varoluşsal sıkıntılar çeken kalabalıklar oluşturması, distopya anlatılarının önünü açar (Demir, 2015:189). Yunanca “zor” anlamına gelen “dus” ile yer anlamına gelen “topos” sözcüklerinden türetilen distopya, terim olarak “olmayan yer” kavramını karşılar (Canbaz Yumuşak, 2012: 50). Nitekim insanlığı bilimin ve aklın ışığıyla mutlu yarınlara götüreceğini iddia eden aydınlanma, modernleşme, teknolojik kalkınma projesine olan inancın sarsılması, savaşlar, ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlar, otoriterleşen devlet yönetimleri, baskıcı yönetimlerin halk üzerinde kurduğu tahakküm, gün geçtikçe tükenen, kirlenen kaynaklar, toplumsal değerlerin süreç içerisinde yozlaşması gibi etkenler insanlığın geleceğinin de karanlık olduğu imajını besler. Bu atmosferden etkilenen edebiyatçılar; psikanaliz, nihilizm, görecelilik, dadaizm, fütürizm ve postmodernizm gibi akımların da etkisiyle distopyalar kaleme alır. Özellikle 20. yüzyıl bir distopyalar dönemi olarak nitelenir. Artık, söz konusu olan adil bir toplumu yani dünyevi bir cenneti hedefleyen ütopyaların yerini, adaletsiz bir toplumu ve geleceği konu edinen ve “dünyada vücut bulmuş cehennem diktatörlüğünü” (Gottlieb, 2012: 25) anlatan distopyalar almıştır. Asıl hedefleri, toplumları gelecekte bekleyen tehlikelere, makineleşmeye, otoriterleşmeye, insani değerlerdeki yozlaşmaya, yabancılaşmaya dikkat çekmek olan distopyalar; tıpkı ütopyalar gibi gelecekte çok içinde yazıldıkları döneme ilişkin eleştiriler içerir. Distopya edebiyatı bağlamında değerlendirilebilecek yapıtlar arasında ise Yevgeni Zamyatin’in *Biz* adlı romanı ile George Orwell’in türün kült anlatılarından kabul edilen *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*’ü sayılabilir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren roman dünyasındaki ağırlığını daha da hissettiren distopya anlatılarının başlıcaları; Anthony Burgess’in *Otomatik Portakal*’ı, Ursula K. Le Guin’in *Rüyanın Öte Yakası*, Doris Lessing’in *Hayatta Kalma Güncesi*, Marge Piercy’nin *Zamanın Ucundaki Kadın*’ı ve Vladimir Voynoviç’in *Moscow 2042*’sidir.

Üstopya ise “iyinin içindeki kötüyle kötünün içindeki iyiyi” birlikte göstermeyi hedefleyen bir tür olarak gelişir. Distopik anlatıların betimlediği kaotik felaketler çağının kapıda olduğu gerçeğini unutmadan ancak ütopyalardaki gibi güçlü bir iyimserlik ve insanın yeryüzünde yaşama mutluluğu hedefine inanmanın insanlığı hidayete erdireceğini savunur. Çalışmamızın mevzuunu oluşturan Margaret Atwood’un eserlerini üstopya bağlamında değerlendirebiliriz. Zira Atwood, eserlerinde ütopyik ve distopik durumlar arasında bir sentez kurmayı hedefler. Ütopyanın romantik iyimserlik bağlamında önerdiği eşit, özgürlükçü, demokratik ve ekolojik yaşam arzusunu, distopyanın tahakkümcü, baskıcı, kronikleşen küresel sorunlarla didişen nihilist panoramasında inşa etmeye çalışır.

1. Küresel Romanda Bir Üstopya Örneği Olarak *Antilop ve Flurya*

Margaret Atwood; roman, hikâye, şiir ve eleştiri gibi birden çok edebî türde eser kaleme alan ve eserleri birçok dile çevrilmiş feminist ve çevre eylemcisi çok yönlü bir yazardır. Atwood’un çeviri atölyelerinin işlediği bir yazar olması onu küresel bir yazar konumuna getirmektedir. Bununla birlikte uluslararası bir yazar olarak kabul edilmesinin sebepleri arasında *Damızlık Kızın Öyküsü* ve *Nam-ı Diğer Grace* eserlerinin dizi olarak televizyona uyarlanması, “masterclass” adlı internet sitesinde çevrim içi ve uzaktan yaratıcı yazarlık dersleri vermesi de sayılabilir. Özcesi hem yaratıcı yazarlık deneyimi hem küresel çağın kültür ve eğlence ikonu hâline gelen televizyon dünyasının ilgisini

çekebilecek işler kotarması Atwood'un ulusal sınırların ötesine taşan bir okur/izleyici kitlesini etkileyebildiğini göstermektedir.

Atwood; romanı sadece bir ifade sahası olarak değil, toplumsal gözlemlerinde bir araç olarak kullanır. Gözlemleri onu küresel meselelere yakınlaştırırken konu dağarcığını bu minvale yönlendirir. Eserlerinde özellikle kadın duyarlılığı ile öne çıkan yazar, babasının böcekbilimci olması nedeniyle otobiyografisinde önemli bir yer tutan bilimsel gözlemleri eserlerinin kurgusal alanına dâhil eder. Karakterlerinin inşa süreci de Atwood'un hayatından yansımış mekânlarda gerçekleşir yalnız bu karakterler "melez" olarak var olur (Sullivan, 2013:155). Atwood'un karakterini melezleştirmesi, karakterlerinin küresel çapta tanınarak kabul edilmesini olanaklı kılar. Öte yandan küresel ölçekli sorunları işleme, karakterlerinin, temalarının ve mekânlarının alanını genişletmesi, kozmopolit ortamlara ve ilişkilere odaklanması, dünyanın pek çok bölgesindeki okurun ilgisini çekecek yerkürenin geleceğine dair ortak sorunlara dikkat çekmesi, onu küresel roman kanonuna eklemeler.

Atwood'un muhalif tavrı, bilimsel çalışmalara aşinalığı, George Orwell başta olmak üzere distopya edebiyatının önde gelen yazarlarını okuyarak yetişmesi ve küresel sorunları yakından takip etmesi onu eserlerinde bilim kurgu ve distopik unsurları işlemeye iten sebeplerdendir. Hatta onun romanları için kullanılan üstopya terimi de bu sentezden doğar. Çünkü Atwood, yerkürenin ve insanlığın geleceği konusunda karamsar olmakla birlikte umutsuz değildir. Eserlerinde insanlığın dayanışma, emek, iş birliği ve umutlu bir perspektifle tüm bu eşitsizlikleri, teknolojik tahakkümü, ekolojik sorunları, savaşları, göçleri, psikolojik travmaları aşabileceğine dair içkin bir söylem bulunduğunu da unutmamak gerekir. *Damızlık Kızın Öyküsü*, *DelliAddem* üçlemesi bu tarz anlatıların en önemlileridir.

DelliAddem üçlemesi; *Antilop ve Flurya**, *Tufan Zamanı* ve *DelliAddem* eserlerinden oluşur. Çalışmamızın mevzuunu oluşturan *Antilop ve Flurya* eseri ise kapitalizmin, bilim ve teknolojinin ortaya çıkardığı distopik dünyayı işler. Atwood; *Antilop ve Flurya'yı*, insan ırkının önce teknokrasi ve anarşi olmak üzere ikiye ayrılıp daha sonra neredeyse tamamen ortadan kalkmasını anlatan bir distopya olarak tanımlar. Eserin ilham noktasını, "dünyanın nereye varacağı ve bu kötü gidişattan insanlığın nasıl kurtulacağı" sorularına dayandırır. Bu soruların insanlığın ortak endişesini yansıttığını söyleyen Atwood; yaşlanmamak, hastalanmamak gibi mükemmele erişmek için yapılan bilimsel ve genetik çalışmaların ardındaki distopyayı zamanın göstereceğini belirtir (Atwood, 2017:103-106). Biyoteknolojinin ve biyogenetiğin ortaya çıkardığı cehennemi işleyen eser, 21. yüzyılın geleceği ile ilgili kehanetlerin yorumlandığı bir romandır. Bu eserde sentetik üretimlerle şekillenen ve sınıfların keskin bir biçimde ayrıldığı bir dünya söz konusudur. Atwood, ütopyik dünya kurgusunu Flurya'nın yeni bir insan türü yaratmasıyla insanın kendi distopyası üzerinde inşa eder ki bu da onun üstopya tarzıyla örtüşür.

Atwood için "arzu ve korku evrenseldir ve ikisi birlikte mezar kazıcılar olmuşlardır" (s.313). *Antilop ve Flurya'da* cehennemi yaratan hususlar bunlardır. Arzu, cinselliğin yıkıcılığı üzerinden; korku, insanın ölüm karşısında duyduğu dehşetle metaforlaştırılmaktadır. Cinsel güdü; kişiyi tecavüze, sapkınlığa şiddete yöneltirken ölüm korkusu; kişiyi bilim olanaklarıyla çılgınca deneylere, insanları kobaylaştırmaya iter. Eserdeki ütopyik düşüncede cinsellik, arzu odaklı değil sadece üreme amacıyla yaşanılır kılınmaktadır. Ölümsüzlüğün ise ölüm bilincinin yok edilmesi ile sağlanacağı düşünülür. İnsanoğlu, tüm bu çözümleri ütopyik bir amaca hizmet için gerçekleştirirken eşzamanlı olarak kendi kıyametini de getirmektedir. Nitekim dünyanın gidişatından endişe eden ve bu kötü durumun tek

* *Antilop ve Flurya*, (2018). İstanbul: Doğan Kitap. (Çalışmamızda verilen sayfa numaraları eserin bu baskısına aittir.)

nedeni olarak insanın kendisini gören Flurya, yeni bir düzen uğruna tüm insanlığı bir salgınla yok edecek JUVE adlı bir virüs geliştirir. Romanın olay zincirindeki bu keskin kırılmalar ütopyik hayallerin distopik gerçeklerle iç içe geçtiği üstopyik bir durumu imler.

Küreselleşmeyle oluşan yeni toplumsal ve ekonomik atmosfer, laboratuvar ortamında üretilen salgın hastalıklar, iletişimin baş döndürücü hızı ve kitlesel boyutu distopyanın dünya gerçeğine göndermeler yapmasına olanak sağlar (Çelik, 2015:62). Distopyalardaki gerçek dünyanın sosyal yapısından esinlenen edebiyatın kurgusal yapısı, geleceğe yönelik bir kaygının ifadesi biçiminde inşa edilir. Bu inşa sürecinin gerçekle olan bağlantısı distopyayı, gerçeğe doğru bir öngörü noktasına yerleştirir. Geleceğin karamsar ve gerçeklerin dehşet verici olması, distopya okurunu olumsuzluğa ve umutsuzluğa iter, bunun nedeni yazarın distopyadaki tehditlerin ciddiyetini okura geçirmek istemesinden kaynaklanır (Vieira, 2018:23). Bu tehditler, esasen bir kehanet olarak toplumun karşısına spekülâtif romanlarla çıkartılır ve bunların gerçekleşme olasılığı, okura sorgulatılmaya çalışılır.

Antilop ve Flurya için kullanılan üstopya anlatısı ile neredeyse eşanlamlı olarak kullanılan bir diğer kavram da spekülâtif kurgu terimidir. Spekülâtif kurgularda; ütopya ve distopya aynı madalyonun iki yüzü olarak yan yana durur. Örnek olarak *Cesur Yeni Dünya*'daki distopik tavır, "tamlik ve yanlışsızlık" idealinde ütopya dünyası algısının hatalı yansıması olarak ortaya çıkar (Stableford, 2018:366; Adorno, 2004:106). Romanını bu anlamda spekülâtif kurgu olarak tanımlayan Atwood, insanlığın gelecekle ilgili fantezilerinde yatan endişelerini kurgusal bir düzlemde işler. Ütopyanın içindeki bu örtük distopik güç, Atwood'un kendi belirlemeleri üzerinden üstopya tanımına olanak sağlar. Atwood; bu girişik yapıyı ideal bir toplum hayali ve bu hayalin zıddını bir potada eriterek değil, ütopya ve distopyanın iç içe girmiş gizil izdüşümlerini işleyerek oluşturur (Atwood, 2017:77). Atwood'un ifadesiyle "üstopyalar tanım gereği başka yerlerde olduğundan hemen her zaman iki yolculukla parantez içine alınmışlardır: İlk yolculuk hikâye anlatıcısını bu başka yerlere taşır, ikincisiyse gelip bize anlatabilmesi için onu geri getirir. Bu nedenle kitabın yazarının bir ulaşım yolu icat etmesi şarttır" (Atwood, 2017:82). Yazarın üstopyik evrene gidişi ve gelişi, geleceğin ütopya olarak tahmininin aslında şimdiki dünyanın distopik sorunlarla yok oluşunu ifade etmek için yapılan kurgusal bir yolculuktur. Üstopya, bu anlamlar üzerinden olması gereken veya olası dünya tasavvurlarının birleşimi olarak ortak bir zemin yaratma gayesidir ve bu birleşik yapı, iki dünya yorumunun küresel ölçekteki simetrisini oluşturmaktadır.

Antilop ve Flurya; siberpunk, biyopunk gibi bilim kurgu ile distopyanın paftalarının çakıştığı bir iklimden doğan fütüristik türleri de anımsatan bir metindir. Stableford, Robinson'un *Gelecekteki İlkellik: Yeni Ekotopyalar* adlı bilim kurgu antolojisinde, mega kentlerin gelecekteki şehir yapılanmasında distopyayı tahakküm edeceğini ileri sürer. Bu olası gelecek varsayımı; 20. yüzyıl sonlarına doğru teknoloji, insan ilişkisi anlamında dijital bir felaket kurgusu olan "siberpunk" adlı bilim kurgu alt türünü doğurur (Stableford, 2018:382). Siberpunk gibi diğer bir alt tür olan biopunk; biyoteknoloji, genetik mühendisliği odağında canlı organizmaların üretimine, çoğaltımına ve değişimine varan sentetik bir yaratımı konu edinir. Her ne kadar Atwood eserlerini bilim kurgu olarak değil spekülâtif kurgu olarak nitelendirse de *Antilop ve Flurya*'da kurgu, siberpunk ve biyopunk anlatılarına benzer. Bu benzerlikler, *Antilop ve Flurya*'yı bilimkurgu yapmasa da onun bilim kurgunun örtük olarak ortaya çıkardığı distopik sınırlarda dolaştığını gösterir.

Son tahlilde *Antilop ve Flurya*, küresel roman ile distopyanın kesiştiği bir iklimin ürünü olan üstopyik bir anlatıdır. Nitekim küresel romana tektipleştirici bir güdü olarak değil kolektif bir vicdan yaratım safhasına katkı sağlayan gaye olarak bakmak (Kirsch, 2019:101) Atwood'un romanındaki ana fikirle

örtüşür. Küresel romanın bu yönü, üstopyaların amaç olarak gördüğü toplumsal duyarlılık ve vicdan oluşturma çabasında da açığa çıkar. Bir bakıma küresel roman ve üstopyalar ortak bir hedefi gözetir. Üstopyalardaki toplumsal duyarlılık, üstopyayı küresel bir ilgi odağı hâline getirir. Ekoloji, deneyler, sağlık ve teknoloji gibi konular bağlamında bunaltıcı bir dünya düzeninin oluşumu ve bu dünyanın geleceği merak uyandıran bir etmen olduğundan bu konuların işlendiği üstopyalar, geniş bir okuyucu kitlesine ve bu konular güdümündeki tasarımlar için deneysel bir ortama sahip olur. Üstopyaların bu küresel boyutu, onun gelenekten ve yerellikten arınık olmasını ve kendi kültür normlarını ortaya çıkarmasını sağlar (Çelik, 2015:61-71). Bu normlar üzerinden insanların aynı dünyaya aynı bakış açısıyla baktığı toplumsal bir yapı ortaya çıkar. Üstopyadaki yerelliğin göz ardı edilmesi, dehşetin küresel hâle gelmesinin bir dayatması olarak kabul edilir. Bireysel farklılıkların, kültürel çeşitliliğin yok olduğu, insani değerlerin hiçe sayıldığı bu kurgusal dünyada, tektipleştirici inanılmaz güdü, küresel bir cehennem tahayyülüne tekabül eder. Küresellik ve üstopya aynı hızda ilerler ve küresel üstopik roman, insanlığın ortak kaygı ve hissiyatını işlerken gerçeğin sınırını aşarak küresel bir kıyamet senaryosu çizer. Fakat bu noktada distopyadan ayrılarak geleceğe dair bir umut ışığı yakmayı da ihmal etmez. İşte, *Antilop ve Flurya*'daki üstopik söylem, bu küresel cehennemden faal olduğu bir distopya nosyonu içerisinde neşvünema bulur. O hâlde, distopya içerisinde inşa edilen bu üstopik anlatıya; dil ve anlatım ile tematik açıdan daha yakından bakalım.

1.1 Dil ve Üslup

Dil ve üslup eserin içerik özelliklerine etki ettiği kadar o eserin içinde üretildiği toplumsal atmosferin kodlarına, tarihî birikimine ve medeniyet envanterine dair veriler de sunar. Nitekim Mehmet Kaplan, ulusal ölçekte eski edebî birikimden faydalanamamak ve bu kültüre yabancı olmak konusunda 1972'de yayımladığı *Ortak Dil, Ortak Kültür* adlı yazısında geçmişi ve şimdikiyi ortak bir kültür potasında buluşturmanın şartını ortak bir dilin varlığına bağlar (Kaplan, 1992:144). Kaplan'ın ortak kültür ve dil önermesi, ulusal ölçekteki bir millî duruşa tekabül etse de küreselleşen çağımızda dilin ve üslubun bu kez küresel bir kavramlar, kabuller ve tespitler skalası yarattığını söyleyebiliriz. Sanatın, modanın, kültürün, edebiyatın, sinemanın dünya üzerinde son derece hızlı bir şekilde dolaşıma girmesi; yaşayış biçimlerini standart bir eğilime doğru dönüştürür. Bu yönelimler, tek tip bir algıyı üretir ve ortak bir kültür tarzı meydana getirir. Yaşam şekillerinin sosyal medya, televizyon ve sinema gibi iletişim kanallarıyla birbirine yakınlaşması eklektik bir küresel kültür platformu biçiminde temayüz eder. Edebiyat piyasasında "bestseller" olarak etiketlenen eserlerin satış başarısı, bahsi geçen ortak kültür olgusunun önemli ölçüde özümsemesiyle ilgilidir ve bu özümseme küresel piyasa dili olan İngilizce olarak gerçekleşir. Bu noktada dil, tek merkez olan İngilizcenin küresel hacim kazanmasına yol açar. Böylece Kaplan'ın önermesi, günümüz dünyası için iki taraflı bir işlerlik kazanır. Ortak dilden ortak kültüre geçiş, ortak kültürden ortak dile doğru geçişi de mümkün kılar. Küresel roman için bu kültürel tektipleşme, dilin ortak bir işleve evrilmesi gerekliliğini doğurur ki bir zamanlar ulusun inşasındaki temel unsur olan dil; bu kez de ulusal olanı aşmanın, küresel bir paradigmaya eklenmenin aracına dönüşür.

Küresel romanda dil, kutsal olandan doğal olana kadar her ne varsa tüm bunlara alışkın olunacak şekilde işlenir ve bu dil, kapsamına her şeyi alacak biçimde sunulur. Roman, bu sunumu yaparken sömürgeci ulusların ihraç ettiği merkezî dile uyumsama eğilimindedir (Parla, 2018:157; Casanova, 2010:133). Bu anlamda okur ile kesin bir ilişki bağlamında bulunan dilin kullanım biçimi, yoğun bir şekilde işlenirse o metnin başarılı sayılabilmesi mümkün olamamaktadır. Yerel dilin gizemi ile yaşamı anlamlandırma çabaları, bu bakımdan eserin başka dillere çevrilmesi adına zorluk meydana getirir

(Parks, 2019:100;198). Atwood'un küresel bir yazar olması, bu zorlukları aştığını ve eserlerindeki dil kullanımını çevirilere uygun şekilde gerçekleştirdiğini gösterir.

Margaret Atwood, dil ve üslup bakımından içeriğin ruhuyla örtüşen bir anlayışa sahiptir. Şöyle ki biyoteknoloji, çevre kirliliği, küresel ısınma gibi kullanımlar; bilim odaklı dünyayı anlamlandırma tarzı olarak Atwood'un roman diline ve üslubuna sirayet eder (Güvençalan, 2019:20). Nitekim romanda uçbirleştirme gibi genetik biliminin alanına giren kelimelerin kullanımı, teknolojik gelişmelerin doğurduğu malzemelerin işlenişi, bilişim sahasına has durumların konu edinilmesi Atwood'un dil kimliğinin distopya ve bilim kurgu dünyasına yabancı olmadığını gösterir. Genetik mühendisliğin ürünü olan sentez hayvanlar üretilirken bunlara verilen isimler de aynı deneyselliğin izlerini taşır. Kurt ve köpekten *kurtek*; fare ve yılandan *yare*; keçi ve örümcektek *keçecek* üretilir. Anlatının atmosferi içerisinde bu dilsel türetimler okura yadırgatıcı gelmek şöyle dursun, içeriğin anlaşılmasını kolaylaştıran zekice buluşlar olarak değerlendirilebilir.

Kitapların yerini CD'lerin aldığı bu dünyada Jimmy; eski kitapları kurcalarken artık, kullanılmayan "müsamahasız, abus, muamma, debdebeli, müstehcen, leziz, ardışıklık, gazez, tekevvün, mankafa, yosma" gibi sözcükleri hatırlar. Bu sözcükleri hatırlamakla birlikte günlük yaşamda hiç kullanmaz. Sadece Jimmy'nin bilincinde var olan bu sözcükler, roman boyunca kişilerin diyaloglarındaki dilden ayrışır ve bir bakıma okurun, distopyanın içindeki örtük ütopya duygusunu hissetmesi amaçlanır. Öte yandan distopik atmosferin betimlemesi oldukça sadedir. Örneğin kızarmış ekmeğin, elektriğin eski birer metafor olarak kaldığı kıyamet sonrası zaman aralığında Jimmy'nin, Flurya'nın Çocukları ile olan diyalogları olabildiğince basit bir düzeyde gerçekleşir. Çünkü bu yeni dünyayı oluşturacak Flurya'nın Çocukları, bilinçli olarak kısıtlı bir dil dağarcığı ile eğitilmektedir. Flurya'nın yeni bir insan modeli olarak yaratımını sağladığı çocukları, yetiştikleri "CennetZarı"nda Antilop'tan konuşma ve iletişim konularında ders alırlar. Basit kavramlarla, metafiziğe girmeden iletişim kuracak (s.354) biri olan Antilop, bu yeni insan modeline dili indirgenmiş bir biçimde öğretir. Zira küresel bir felaketin ürünü, bu insan modelleri, "süslü laflar etmeyi bilmez. Kaçamaklığı, sözlerini yumuşatmayı ve allayıp pullamayı öğrenmemişlerdir. Basit ve açık konuşurlar (s.395). Özcesi *Antilop ve Flurya*'daki distopik yeni dünya, dili bayağılaştırmış ve dil sadece zorunlu oldukça kullanılır bir hâle getirilmiştir. Şöyle ki dil, eser bünyesinde olabildiğince kısıtlanmış; sanatkârelikten, yerel tabirlerden, deyimlerden ve folklorik unsurlardan arındırılmıştır ki romanın küresel edebiyat bağlamı içerisinde değerlendirilmesinin temel sebeplerinden biri de budur.

Antilop ve Flurya'da dil ve üslup; anlatının iki farklı dünya, zaman ve algı arasındaki geçişi/farklılığı gösterir bir biçimde kotarılır. Çünkü bir taraftan Kar Adamı'nın yaşadığı boyut, dünya, ilişkiler ve bilinç vardır öte taraftan Kar Adamı'nın "kıyamet öncesi" yani Jimmy olduğu dönemi anlatan başka bir dünya vardır. İç içe anlatılan, serbest çağrışımlarla sürekli birinden diğerine geçen kurgu boyunca dil ve üslup da değişir. Elbette, küresel bir okuru gözetken Atwood; kurgunun işlenişini girift, kompleks ve soyut bir labirent gibi örmez. Aksine geriye dönüşlerle geçmişin aktarımı, oldukça açık ve anlaşılır bir biçimde oluşturulur. Geriye dönüşlerde başkahramanın adı Jimmy olur ve fiil çekimleri geçmiş zamanla çekimlenir. Vaka zamanında ise Jimmy, Kar Adamı'na dönüşür ve bu zaman diliminin anlatımında fiiller şimdiki zamanla çekimlenir. Bu teknikler neticesinde okur, hangi zaman diliminde olduğu noktasında bir belirsizlik yaşamaz. Böylece küresel romanın dili ile örtüşen akıcı, rahat okunabilir ve kolaylıkla anlaşılabilir bir dil evreni oluşturulur.

Romanda kimi zaman ortaya çıkan felsefi ve entelektüel hava da eserin kolay okunur ve rahat anlaşılır üslubu içerisinde somurulur. Örneğin Flurya ile Jimmy arasındaki diyaloglar, derin felsefi

sorgulamaları doğuracak hissi verir ama yazar; bu duruma müdahale ederek diyalogları, kısa konuşmalar hâlinde nihayete erdirir. Bu durum, yazarın anlatımı yüzeysel bir düzeyde tutma çabasına dönüşür ki bu da aslında teknolojinin, sosyal medyanın, sanal iletişim ağlarının etkisi altındaki günümüz insanının gerçekliğine denk düşer. Zaten yazarın ayrıntılara girdiği, betimlemeler ve açıklamalar yaptığı bölümler de daha çok bu dijital dünyaya ilişkindir. Örneğin “Barbarian Stomp, Kan ve Güller, Extinctathon” gibi oyunlar, okuyucuyu bilgilendirecek şekilde detaylı anlatımlarla tanıtılır. Uçbirleştirme gibi bilimsel yöntemlerden sanal oyunlara kadar okuyucuya yabancı gelecek hemen her unsur ayrıntılı bir biçimde betimlenir. Yine dünya ölçeğindeki küresel bir okur kitlesini gözetken yazar; üçüncü dünya ülkelerinden insan kaçakçılığı yoluyla Amerika’ya gelen Antilop üzerinden yerel, egzotik, mistik Doğulu kültürlerle ait söylemleri ve gelenekleri, “merkez” konumundaki Jimmy’e ve genel anlamda Batılı, modern okura tanıtır.

“Biri sana çakı hediye ederse, karşılığında mutlaka para vermelisin. Kötü şans getirmesin diye... Köyündeki bazı insanlar ölmeden önce bile ruhlarını kuş kılığına sokup bu şekilde gönderebiliyorlardı... Böylece insan her yere uçabilir, geleceği görebilir, mesajlar gönderebilir, başkalarının rüyalarına girebilirdi” (s.58, s.155).

Romanda yerel unsurların küresel bir platforma taşınmasına da tanık oluruz. Küresel edebiyat/roman, yerel ve folklorik unsurları uluslararası bir düzleme taşıdığı için periferiden, üçüncü dünyadan, taşradan gelen edebiyatçıların da ancak bu küresel platform sayesinde görünürlük kazanabileceğini savunan anlayışları da bu noktada hatırlamakta fayda var. Çünkü küresel edebiyat söylemini savunanların özellikle Batılı kapitalist ülkeler dışındaki edebiyatların tanınırlığı için ortaya attıkları en önemli argümanlardan biri de budur. Tekrar romana dönecek olursak mitolojik anlatılar, folklorik unsurlar, arketipsel göndermeler, arkaik motifler (şeytan kovma hareketleri, hastalıklara ruhların yol açtığı inancı vb.) yerel gelenek öğelerinin küresel dolaşıma sokulmasının örnekleri olarak değerlendirilebilir. Yine postkolonyal teorinin de küresel romanın inşasındaki önemli kaynaklardan biri olduğunu da *Antilop ve Flurya* bağlamında göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü küresel anlamda dolaşıma giren neo-kolonyal romanlarda polisiye, serüven ve mitoloji gibi anlatılar hayli ağır basmaktadır (Casanova, 2010:189). Bu bağlamda *Antilop ve Flurya*’da da mitolojik anlatıların yeniden yorumlanması görülmektedir. Kar Adamı olarak bilinen Jimmy, Flurya’nın Çocukları’na varoluşları ile ilgili bir yaratılış miti oluşturur:

“Flurya sahildeki mercanlardan Flurya’nın Çocukları’nın kemiklerini yarattı, sonra da etlerini mangodan yarattı. Antilop’un Çocukları’ysa Antilop’un yumurtladığı dev bir yumurtadan çıktılar. Aslında Antilop iki yumurta yumurtlamıştı: Biri hayvanlarla, kuşlarla ve balıklarla, diğeryse sözcüklerle doluydu. Ama sözcüklerle dolu yumurta önce çatladı. Flurya’nın Çocukları o sırada çoktan yaratılmış olduklarından bütün sözcükleri yediler, çünkü karınları açtı; böylece, ikinci yumurta çatladığında ortada hiç sözcük kalmamıştı. Hayvanlar işte bu yüzden konuşamaz” (s.124).

Jimmy’nin Flurya’nın Çocukları’nı “cennet zarı” denilen yerden çıkarışı, kurtarıcı olarak onları “vadedilmiş” topraklara götürüşü, tanrı olarak Flurya ve kulları arasında bir peygamber görevi üstlenmesi, yanlarından ayrıldığında Flurya Çocukları’nın yaptıkları bir puta tapmaları, eserdeki mitik dinî göndermelerin başlıcalarıdır. Mitik dinî argümanları kullanırken pek çok dine ve inanaşa atıfta bulunması Atwood’un küresel romancı kimliğinin bir göstergesidir. Nitekim Eagleton, mitik dinî göndermelerin farklı coğrafyalarda aynı kavranmasa bile bu göndermeler arasında bir akrabalık olduğunu ifade eder (Eagleton, 2018:161). Kanımca, Atwood da bu dinî ve mistik anlatılar arasındaki

akrabalığın farkındadır ki dil ve üslup meselesini dünya genelindeki okur kitlesinin kendinden bir şeyler bulabileceği bir anlayış üzerine kurar.

1.2. Tema

Antilop ve Flurya, teknolojik ve bilimsel gücü kontrolü altına alan kapitalist bir azınlığın dünyayı sürüklediği felaketi anlatır. Aslında, günümüz dünyasına bir projeksiyon tutan Atwood, bu kötü gidişatin ortaya çıkaracağı muhtemel felaketler konusunda tüm insanlığı uyarır. Nitekim insanları sentetik yaşamın daha mutluluk verici olduğuna inandırarak belirli kapalı sitelere hapseden, onları mekanikleştiren büyük şirketlerin kurduğu bu cendereden kurtulmaya çalışan insanların trajedileri gözler önüne serilir. Site yöneticileri tarafından bilinçleri dumur edilen, düşünme kabiliyetleri ellerinden alınan insanları avutmanın aracı ise internette canlı yayımlanan cinayetler, intiharı şova dönüştürmeyi vaat eden web siteleri, çocuk ve hayvan pornoları gibi insani değerlerin askıya alındığı uygulamalardır. Site yaşamının dışındaki Avam Diyarı ise insani değerlerin henüz ölmediği bir ithaki olarak varlığını korumaktadır. Fakat site yönetiminin baskıları karşısında hâlâ düşünebilenler hâlâ vicdanını koruyup Avam Diyarı'na kaçmaya çalışanlar vahşice katledilmekte ve infazları da geride kalanlara izletilmektedir. İşte tüm bu kısırılmışlığın içinde sağ kalan son insan Kar Adamı'nın mücadelesi de yazarın insanlıktan henüz umudunu kesmediğini gösterir.

Antilop ve Flurya, küresel romanın tematik önceliklerine uygun bir eserdir. Öncelikle romanda işlenen temalar yeryüzünün hemen her coğrafyasında hissedilen ya da belirli bir bölgede yaşansa da tüm insanlığı bir biçimde etkileyen çoğu kronikleşmiş meselelerdir. Nitekim Bauman da küreselleşmenin insanlığın yapmayı arzuladığı ya da umut ettiği bir olgudan ziyade herkesin başına gelen şeylerle ilgili olduğunu ifade eder (Bauman, 2020:76). Bauman'ın bu ifadesi küresel romanın tematik dağarcığını oluşturan çerçeveyi anlamamıza dair önemli bir göstergedir. Yine postmodernizm ile birlikte parçalanmış ve çeşitlenen gerçeklik, küresel roman düzleminde sorun odaklı olarak yeniden birleşik bir yapı kazanır. Bu yapı üzerinden tüm dünyayı ilgilendiren geniş ölçekli problemler bir distopya atmosferinin içerisine oturtulur. Bu bağlamda sadece *Antilop ve Flurya* değil, Atwood'un tüm romanları tüm insanlığı ilgilendiren kronik ortak sorunların vurgusunu yapar. Zaten onun romanları hakkında yapılan değerlendirmelerin dikkat çektiği esas nokta insanlığın gerçekleriyle Atwood romanlarındaki gerçekliğin birbiriyle örtüşmesidir (Sullivan, 2013:395). Bu nedenle Atwood'un eserlerinde küresel ölçekli sorunların varlığına rastlamak kaçınılmazdır. O hâlde, romanda işlenen bu küresel temalardan öne çıkanlara bakalım.

1.2.1. Feminizm

Margaret Atwood'un eserlerinde işlediği temaların başında feminizm gelmektedir. Dünyanın hemen her bölgesinde kadınların yaşadıkları sorunlar tüm boyutlarıyla gözler önüne serilir. Özellikle *Damızlık Kızın Öyküsü* adlı eseriyle feminist çevrelerce sahiplenen ve saygı duyulan bir yazar hâline gelen Atwood, bu yaklaşımını *Antilop ve Flurya*'da da sürdürür. *Antilop ve Flurya*'da kadınların cinsel istismara uğraması, çocuk pornosunun ağına düşürülen yoksul kız çocuklarının çaresizliği evrensel bir vicdani duyarlılık geliştirme arzusu bağlamında sunulur. Dünyanın herhangi bir yoksul ülkesinin yoksul ve çaresiz bir köyünde doğan Antilop ve onun gibi on binlerce çocuk; seks ticaretinin, çocuk pornosunun, cinsel istismarın ağına düşürülmektedir. Küresel bir sisteme dönüşen bu vahşi çark, tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilerek evrensel anlamda bir insani duyarlılık oluşturma çabası güdülür. Antilop, o kadar ağır travmalar yaşamıştır ki başından geçenleri Jimmy'e aktarırken isteksizdir. Ailesi tarafından henüz küçük bir çocukken satılan, çocukluğundan itibaren istismara uğrayan Antilop için cinsellik, "rızanın önemini olmadığı" (s.174) bir saldırı ve tecavüz eylemidir. Böylece içine kapanan,

suskunlaşan Antilop'un iç dünyasını açmak, yaşadığı tüm vahşeti teşhir etmek romanın esas amaçlarından biri olur. Nitekim roman boyunca "Antilop'un öfkesi neredeydi? İçinde ne kadar derinlerde gömülüydü? Jimmy o öfkeyi dışarı çıkarmak için ne yapmalıydı?" (s.174) soruları tekrarlanarak okurda bir duyarlılık oluşturmak istenir.

Atwood, kadın sorunlarına direkt değinmektense farklı metaforlar kullanarak okuyucuyu bu konu etrafında düşünmeye sevk eder. Antilop'un kendi köyünden kopararak satılması, bedeninin pazarlanması, her türlü istismara maruz kalması ve eserin sonunda Flurya tarafından öldürülmesi ile okuyucu ölçeğinde insanlığın kadına karşı tutumunu sorgular. Eserde Antilop'un ölümüne kadar yaşadıkları cılız bir duygu ile aktarılır. Buna neden olan ise Antilop'un yaşadığı acılar üzerinden derinleşmeye varacak diyaloglardan uzak tutumudur yalnız Atwood, Antilop'u her ne kadar konuşurmasa da onun yaşadıkları üzerinden bir duyarlılık yaratmak istemektedir. Antilop'un tüm yaşadıklarını normal karşılayıp seyirci kalan bir toplum en sonunda Antilop'un ölmüş bedeniyle baş başa bırakılır. Eser, kadın duyarlılığı açısından her ne kadar Atwood'un diğer eserlerine nazaran arka planda kalsa da belli durum ve olaylar dizisi etrafında bu duyarlılık, kurgunun zeminine işlenen ve eşilerek bulunan bir tema olarak karşımıza çıkar.

Flurya'nın insanlığın yok oluşuna neden olacak ilacın klinik deneyleri için deneklerini genelevlerden seçmesi, Antilop'un acı dolu bir hayat yaşaması, kadın kimliği açısından olumsuzlukları meydana getirmesine rağmen Atwood, salgın sonrası yeni dünya sisteminde kadına yine Antilop üzerinden önemli bir misyon yükler. Eserde kadının tarih ve toplum düzlemindeki önemi Antilop ile hatırlatılmaya çalışılır. Antilop'un hayvan ve bitkilerin yaratıcısı olarak adeta mitolojik bir karaktere dönüştürülmesi, kadın kültürleri etrafında şekillenen mitik anlatılarla paralellik taşır. Atwood, Antilop'a bu kimliği verirken toplum bilincindeki yaşama ve evrimsel sürece dışıl bir başlangıç noktası atfeder.

1.2.2. Küresel Felaketler ve Ekolojik Sorunlar

Distopya anlatılarının en önemli temalarından biri de aynı zamanda tüm insanlığı etkileyen salgın hastalıklar, iklim değişiklikleri, küresel ısınma, çevre kirliliği gibi konulardır. Nitekim COVID-19 nedeniyle tüm dünyada yaşanan pandemi sürecinin yarattığı sorunların boyutu, distopya anlatılarının aslında insanlığa ne denli önemli uyarılar içerdiğini bir kez daha gözler önüne serer. Zaten yirminci yüzyıl boyunca distopya anlatıları; ulusların, dinlerin, sınıfların, kültürel farklılıkların, çatışmaların ve ayrılıkların ötesine geçerek tüm insanlığı ilgilendiren ortak sorunlara ancak evrensel ve dayanışmacı bir yaklaşımla çareler üretilebileceğini söyler. Bu evrensel sorunların başında ise ekolojik sorunlar gelir. Öte yandan bilimsel, teknolojik, enformatik ve dijital gelişmelerin doğurduğu çevresel sorunları da bu listeye eklemek gerekir (Stableford, 2018:365).

Antilop ve Flurya'da, Atwood'un feminist bakış açısıyla ekolojik sorunlara yaklaştığını, bu iki tema arasında bir bağ kurduğunu söyleyebiliriz. Çünkü sömürülen "kadın", sömürülen doğaya karşı da duyarlı bir tavır sergiler (Johns, 2018:270). Atwood, bu bağlamda çevre sorunlarına duyarlılık göstermesini distopya içerisinde ürettiği üstopya söyleminin de bir ögesi olarak konumlandırır. Nitekim eserde çevre sorunu, küresel ölçekte meydana gelen bir ısınma neticesinde ortaya çıkan durumlar üzerine irdelenir. Öyle ki "deniz seviyesinin hızla yükselmesi ve Kanarya Adaları'ndaki volkanın patlamasıyla oluşan tsunami yüzünden, pek çok kumsalın, şehrin ve yerleşim bölgesinin sular altında kaldığından bahsedilir (s.87). Neticede küresel ısınma nedeniyle deniz seviyesinin yükselmesinin ve volkanik patlamaların domino etkisiyle tüm insanlığı etkileyen afetlere dönüştüğünün altı çizilir.

Romadaki çevre algısı da sadece bitki habitatu olarak değil hayvanlar âlemini de içine alacak biçimde kurulur. Atwood, hayvanların katledilmesini tüm insanlığa attığı bir günah olarak metaforlaştırır. Örneğin Jimmy'e yemesi için balık getiren Flurya'nın Çocukları'nın balık avlaması da "balığın kanını dökmekle yaptıkları kötülüğü aralarında paylaşmış oluyorlar; tek bir kişi sorumlu olmuyor" (s.129) denilerek bir nevi bu günah ortaklaştırılır. Özcesi Atwood, küresel bir sorun olan ekolojik bozulmada tüm dünyanın sorumluluğu olduğunu savunurken sorunun çözümü konusunda da yine ortak evrensel iş birliğinin ve elbette çevre bilincinin geliştirilmesinin önemine dikkat çeker. Zaten küresel bir distopya anlatısının içindeki ütopya arzusu da bu yaklaşımda gizlidir.

1.2.3. Kozmopolit Dünya İmgesi

Küresel romanın en önemli alametifarikası kuşkusuz ulusal, dinî ve kültürel sınırların içerisine sıkışmış, saf, katıksız parçalı bir dünya panoraması yerine; melez, çoğulcu, karnavalesk bütüncül bir dünya imgesi önermesidir. Savaşlar, göçler, sürgünler, felaketler, eşitsizlikler gibi demografik hareketlenmeleri tetikleyen olgular; ulusal sınırları aşındıran ulaşım ve iletişim imkânları ile ticari, sosyal, kültürel ve teknolojik ilişkiler sayesinde yeni bir aşamaya ulaşır. Artık, dünyanın herhangi bir bölgesindeki durumun izole kalması gibi bir durum söz konusu değildir. Elbette, edebiyatın da bu duruma bigâne kalması düşünülemez. Nitekim bu küresel dünya imgesi, Casanova'nın Mukherjee'den aktardığı üzere önemli edebiyat ödüllерinin de pusulası hâline dönüşür. Örneğin Booker Prize; birkaç defa "eserleri göçlerin, sürgünlerin ya da sömürgecilik sonrası dönemin ürünleri olan yazarlara verilir" (Casanova, 2010:137). *Antilop ve Flurya*'da; farklı kültürlerden, ülkelerden hatta kıtalardan gelen insanların bulunduğu kozmopolit bir atmosfer mevcuttur. Örneğin göç ve mültecilik meselesi Jimmy'nin Filipinli dadısı Dolores üzerinden verilir. Yine Antilop'un Uzak Asya'dan başlayıp Batı dünyasına uzanan hikâyesi de bu bağlamda okunabilir.

Küresel romanın kapitalist moderniteyi daha yoğun yaşayan toplumlara yönelik olduğu, bu tür toplumsal yapılar içerisinde geliştiğini de unutmamak gerekir. Her ne kadar dünyanın bütününe seslenen bir yapısı olsa da modernizmle birlikte başlayan son iki asırlık yakın tarih boyunca kapitalist sistemin yürütücüsü olan egemen ülkeler, distopyaya dönüşen sürecin de müsebbipleridir. O nedenle bu tür anlatılarda yabancılaşmanın, iletişimsizliğin, teknolojinin ürettiği yapaylığın insan, toplum, çevre ve kültür üzerindeki etkileri de irdelenir. Kent kimliği üzerinden şekillenen bu modernizm sorgulaması; adaletsizliğin, güvensizliğin, denetim ve gözetimin üzerine inşa edilir. Bu keşmekeşlik içinde insan kendini yabancılaşmış hissetmektedir. Kirsch'in de belirttiği üzere modern yaşamın ürettiği bu yabancılaşma, izolasyon, teknolojik kuşatılmışlık durumu, küresel romanların ortaya çıkmasına elverişli bir ortam oluşturur (Kirsch, 2019:48). Nitekim fütürist fantazyalardaki distopik kötülük, insanın çevre ile olan bağlantısının koparılmasına varacak şekilde yaşam dinamiklerini değiştirir. Bu değişim aynı zamanda yeni bir çevre yaratacak imkâna sahip zenginler ve sömürülerek değişen çevrede yaşam mücadelesi sürdüren yoksullar arasında bir yabancılaşma meydana getirir (Stableford, 2018:370). *Antilop ve Flurya*'daki dünyanın "Avam Diyarı" ve "Site Diyarı" olarak keskin sınırlarla birbirinden ayrılmış olması yakın gelecekte birbirinden haberdar ama izole farklı yaşamların oluşacağını imler. İşin trajik yönü ise her iki dünyanın birbirinden haberdar olmasına rağmen aralarındaki refah ve zenginlik farkının kapanılmaz bir hâl gelmesi ve aynı gezegende aralarında tarihsel süreç farkları bulunan birçok "dünyaların" oluşmasıdır.

Margaret Atwood, dünyayı "Avam Diyarı" ve "Site Diyarı" biçiminde iki farklı yüzü olan bir distopya gibi kurgularken yukarıda da bahsedildiği gibi daha çok Batılı kapitalist dünyayı simgeleyen "Site Diyarı'nı" didikler. Nitekim eser her ne kadar Flurya'nın yarattığı kaosa ya da üçüncü dünyanın

yoksulluğu içerisinde yetişen Antilop'un trajedisine odaklansa da kadrajının merkezine modern kapitalist yaşamdan gelen Jimmy'nin hayatındaki psikolojik travmaları alır. Örneğin Jimmy'nin aile bağlarının kopukluğu, aile sevgisi alamayışı ve çevresindeki çarpık ilişkilerin yoğunluğu onu tutunamayan bir karakter yapar ve onu modern dünyanın insan profiline yaklaştırır. Yine Filipinli dadısı Dolores dışında sevgi ve şefkat gördüğü bir ikinci kimse yoktur. Hatta Dolores onun doğum gününü hiç unutmazken annesi ise "Jimmy'nin kaç yaşında olduğunu veya hangi gün doğduğunu asla hatırlayamaz" (s.72). Babasının yaklaşımı da annesinden farklı değildir. Neticede ebeveynleri "Jimmy'nin neleri sevdiğini, neleri sevmediğini, neleri arzuladığını bilmeyen" (s.81) sadece onları adeta robota dönüştürmüş olan teknolojik diktatörlüğün birer dişlisidirler. Annesinin ve babasının genetik mühendisi olması ve klonlama, öjenik deneyler, hibrit türler üretmek için gizli projelerde çalışması da manidardır. Romanda aile ilişkilerinin yozlaşması, mekanikleşmesi toplumsal yaşamın hemen her alanına sirayet eder. Özellikle duygudan ve aşktan arındırılmış cinselliğin geldiği boyut, yazarın işlediği konulardan biridir.

"Artık bu kadınları kız arkadaşı olarak görmüyordu: Onlarla seks için takılıyordu. Çoğu evli ya da nişanlıydı; kocalarını veya nişanlılarını aldatmaya, hâlâ genç olduklarını kanıtlamaya ya da intikam almaya can atıyorlardı. Veya incinmişlerdi ve avutulmak istiyorlardı. Ya da ilgisizlikten şikâyetçilerdi... Ama o kadınlar için yalnızca ekstradan bir şey olduğunu kısa sürede fark etti; ciddiye alınacak biri değildi, bir çocuğun mısır gevreği paketinde bulunduğu bedava oyuncak gibiydi... Renkli ve hoştu ama işe yaramazdı... Zaman geçirme aracıydı yalnızca; kendisi de onlara bu gözle bakıyordu" (s.291).

1.2.4. Bilimsel Çılgınlıklar ve Öjenik İyimserlik

Distopyanın kendi söylemini kurarken beslendiği kaynaklardan biri de bilimsel gelişmenin toplum yararından çok, belli çevrelerin güdümüne sokulmasının yarattığı korku ve tehdit algısıdır. Hemen her distopya yazarı gibi Atwood'un da eserleri önemli oranda bilim kurgu barındırır (Fitting, 2018:195). Atwood, insan yapısına müdahalelerin *açık büfesinde* dört uygulamanın olduğunu belirtir. Bunlar: genetik uygulamalar ve uçbirleştirme yöntemleri, nanoteknoloji, sibernetik ve kriyojeniktir (Atwood, 2017:144). *Antilop ve Flurya*'da bu uygulamalar ayrıntılı bir biçimde anlatılır. Genetik uygulamalar ve uçbirleştirme yöntemleri ile kurtek, rakunk, domuzon, yare, keçiçek gibi karışık biyoformlara sahip laboratuvar hayvanları üretilir. Bilim, bu organizmaları üretmek için henüz yetkin değilse de bir türe ait embriyonun, kök hücrelerin başka türün bünyesine transferleri, genetik alışverişler CRISPR gibi tekniklerle gerçekleştirilmekte. Eserde genetik mühendislik ürünü, göğsü ve budu olup kafası olmayan tamamen tüketime dayalı "chickienob" adlı tavukların çoğaltılması ise yine hormonlu ve işlenmiş gıdaların içerdiği tehlikelere bir göndermedir.

Adorno'ya göre *Cesur Yeni Dünya*'nın mottolarından olan özdeşlik, biyolojik alt yapıya varacak şekilde statik bir düzeyin ifadesini karşılar. Özdeşlik, bu bakımdan bireysel farklılıkların yok olmasındaki gerekliliktir (Adorno, 2004:83). *Cesur Yeni Dünya*'daki bu toplumsal tektiplilik, *Antilop ve Flurya*'daki yeni dünya düzeninin de temel dayanak noktasını teşkil eder. Flurya'nın yeni insan modellerine bu sistemin yürütücüleri olmaları için aktif roller verilir. Flurya'nın Çocukları olarak adlandırılan bu insan sürümlerine daha rahat hareket alanı verilmesi içinse tüm insanlığın yok olması gerekir. Tüm insanlık "JUVE" adı verilen virüs sebebi ile yok olurken standart bir yaşayışın icrasını üstlenecek Flurya Çocukları'nın bu yok olan insanlığın yerini alması planlanır. Atwood'un yaptığı biraz da toplum mühendisliğine soyunan diktatörlerin insanlığı sürüklediği felaketlerin bir eleştirisidir. Atwood'a göre ütopyaların arkasına saklanan distopyalar da bu felaketlerin içinden

çıkıştır (Atwood, 2017:95). Atwood, ütopya oluşumunu Hitler, Stalin, Mussolini gibi liderlerin vadettiği cennetin yıkımla sonuçlanması üzerinden metaforlaştırır. Sonuçta, Flurya'nın ideal toplum düzenine erişmek için kurguladığı ütöpik dünya, insanlığı yok oluşa götüren bir virüsle altüst olur.

Lukács'ın roman için söylediği "Tanrı'nın terk ettiği dünyanın epiği" (Lukács, 2003:94) bağlamından hareketle Atwood, yaratım gücünü Flurya'ya verir. Flurya, bu ayrıcalığı kendi dünya düzeni oluşturmak adına apokaliptik deneylerle gerçekleştirir. Flurya için din ve sanat, insana yaşam döngüsünü yok edici bir delilik pozisyonu verir. Onun bu öjenik tavrı, tüm insanlığın hastalıklı olduğu kabulüne dayanır ve Flurya, insanlığın bu dünyadan temizlenmesi gerektiğine inanır. Flurya, tüm insanlığın neden yok edilmesi gerektiği hakkında şunları söyler:

"Sınırlı yiyecek kaynakları, giderek artan bir nüfusu sonsuza dek besleyemez. Homo sapiens ayağını yorganına göre uzatan bir canlı türü değil. Kaynaklar azalsa bile üremesini sınırlandırmayan çok az türden biri... Kuşları ele alalım; kıtlık mevsiminde yumurtalarının sayısını azaltır veya hiç çiftleşmezler. Enerjilerini durum düzeline dek sağ kalmaya harcarlar. İnsanlar ruhlarını bir başkasının, kendilerinin yeni bir versiyonunun bedenine aktararak sonsuza kadar yaşamayı umarlar" (s.150).

Flurya, dünyanın gidişatına çözüm olarak öjenik yöntemlerle hayvanların yaşam biçimlerinin insanlara uyarlanmasını savunur. Nitekim Flurya'nın insanın bir üst versiyonu olarak tasarladığı Flurya'nın Çocukları; bitki ile beslenen, kedi mırılamalarıyla tedavi edilen, belli dönemlerde törenle çiftleşen ve çiftleşme emareleri babunlardan kopyalanan, hızla büyüyen yeni bir üst insan modelidir. Aynı zamanda tüketimi azaltmak adına bu üst model kendi dışkısıyla beslenir. Flurya için cinsellik ise insanın düşünce haznesinin tamamını boşa meşgul eden bir alandır. Yeni insan modeliyle bu dürtüyü sistemli hâle getiren Flurya, "artık fahişelik yok, çocuklara cinsel taciz yok, fiyat pazarlığı yok, pezevenkler yok, seks köleleri yok (s.199) diyerek insanlığın büyük bir sorundan kurtulacağını müjdelir. Romanda ölüme çare bulmak ve cinsel gücün yitimini engellemek için de bir dizi deney yapılır. Bu girişimler insan kimyasının değişimine varacak müdahaleleri doğurur. Ölümün ve cinselliğin tüm insanlık için ortak sorun olması, Flurya'nın yeni bir dünya düzeni kurmasına da imkân sağlar. Flurya ve ekibinin "RejoovenEsense" denilen bilim merkezi sitesinde geliştirdikleri "BlyssPluss" hapı, ölümsüzlüğü sağlayacak bir ilaçtır. İlacın gizli amacı ise Flurya tarafından yerleştirilen bir virüsle tüm insanlığın yok oluşunu gerçekleştirmektir. Elbette, tüm bu insanlığın geleceğine dair korkutucu deneylerin yapıldığı bilimsel araştırma merkezlerinin kapitalist bir hırsyla yarış içinde olmaları, daha fazla kâr elde edebilmek için tüm insani, ahlaki ve toplumsal değerleri göz ardı etmeleri romandaki distopya atmosferinin çerçevesini oluşturur.

1.2.5. Çocuk İstismarı

Küresel romancılar, insanlığın ortak hassasiyetlerine seslenen yoksulluk, şiddet, çocuk ve kadın istismarı gibi konuları epey işler. Bir de bu eserin bir distopya olduğu göz önünde bulundurulursa çocuk istismarının işlenmesi daha da anlaşılabilir. Zaten Margaret Atwood da Antilop karakteri üzerinden çocuk istismarının vahşete varan küresel boyutunu gözler önüne serer. Antilop, Güneydoğu Asya ülkelerinin birinden yoksul ailesi tarafından henüz 7 yaşındayken satılmış, insan kaçakçıları tarafından çocuk pornosunda oynatılmak için Amerika'ya getirilene kadar istismarın her türlüşüne maruz kalmış biridir. Yaşadığı travmalar nedeniyle duygularını yitiren, içine kapanan Antilop; satılmayı "çirak olarak verilmek" biçiminde değerlendirecek kadar trajik bir kaderin kurbanıdır. Onun gibi binlercesi çocuk pornosu çeken çetelerin ağına düşmüştür ve romanda anlatıldığı kadarıyla bu insanlık dışı durum, küresel pazarı olan bir durumdur. Özellikle çekimlerin

“çocuk nüfusunun bol, paranın her şeyi satın alabildiği yoksul ülkelerde olması” (s.116) üçüncü dünya ülkelerindeki çocukların trajedisini göstermesi bakımından da anlamlıdır. Yine internet ortamında çok kolay bir biçimde bu tür sitelere erişimin sağlanması, herhangi bir yasal önlemin ya da caydırıcı cezanın bulunmaması da olayın tüm dünyayı ilgilendiren vahametini gözler önüne sermektedir.

1.2.6. Sanal Gerçeklik

Küresel romanın tematik dağarcığında öne çıkan başlıklardan biri de sanal gerçeklik konusudur. Simülasyonun gerçeğin yerini aldığı, dijital platformlar üzerinden hipergerçekçi bir havanın yaratıldığı günümüz dünyasında toplumu kökten dönüştüren ve daha da dönüştürecek olan alanlardan biri de hiç kuşkusuz sanal dünyanın toplumsal yaşam üzerindeki etkisidir. Zira gözetim mekanizmalarının bir aracı olarak panoptikonlar, artık siber alana taşınmış bulunmaktadır. Bauman'ın Poster'dan aktardığı üzere “bedenlerimiz; şebekeler, veri tabanları, enformasyon koridorları içine çekilmiş durumdadır ve çeşitliliğe karşı olarak kullanılan panoptikonların bu işlevi artık sanal âlemde icra edilmektedir” (Bauman,2020:64-65). Stableford da Manning ve Pratt'ın *Yaşayan Ölüler Şehri* eserinden hareketle doğal olan kötülüğe karşı sentetik deneyimlerin güdümünde sanal gerçekliği tercih ettiğini belirtir (Stableford, 2018:373). *Antilop ve Flurya*'da siber panoptikonlar, insanların saplandığı bir gerçekliğe bürünür. Sanal ortamda gerçekleşen canlı röntgencilik, porno kültürü insanlığın dış dünyadan sıyrıldığı/kaçtığı bir alan olur ve bu alanlar gerçekliğin yerini tutan mecralara dönüşür. Örneğin bir pornografi sitesinin reklamında “neredeyse orada olmak kadar iyi” (s. 116) sloganı, simülasyonun gerçekliğin yerini aldığı siber bir dünyaya göndermedir.

1.2.7. Eğitim Sistemindeki Eşitsizlikler

Margaret Atwood'un distopya söylemini inşa ederken üzerinde durduğu temalardan biri de eğitim sistemindeki eşitsizliklerdir. Romanda anlatılan eğitim, birbirinden keskin çizgilerle ayrılan iki sistem üzerinden gerçekleşir: site ve modül okulları. Site okulları daha çok fen bilimleri ile ilgili bir ihtisas yapısına sahipken modül okulları sosyal ve beşerî bilimlerle ilgili bir ihtisas yapısına sahiptir. Site okulları, deha denilecek öğrencilerin kapışma sahasıdır. Modül okullar ise alt düzeyde öğrencilerin öğrenim gördüğü okullardır. Romanda Jimmy'nin modül, Flurya'nın site okullarına seçilişi şöyle anlatılır:

“Eğitim Sitelerinin dâhileri kapışmasıyla, vasat öğrencilerin not dökümlerininse üstünkörü göz gezdirilerek bir kenara atılıp yanlışlıkla üzerlerine kahve dökülmesi ve yere düşürülmeleriyle geçen küçük düşürücü bir bekleyişten sonra, Jimmy nihayet Martha Graham Akademisi'ne kabul edildi” (s.208).

Öğrencilerin not dökümlerine göre sınıflandırılması, “vasat” öğrencilerin seçimindeki küçük düşürücü yaklaşım tarzı, eğitimin ücret ve rüşvetle şekillenmesi, öğrenci açık arttırmalarının düzenlenmesi eğitime yönelik eleştirilerin başlıcalarıdır. Bununla birlikte bilim alanları arasındaki keskin ayırım, bilim dallarının üst ve alt düzey olarak kategorize edilmesi de dikkat çeker. Flurya'nın gittiği Watson-Crick Akademisi, adını James Dewey Watson ve Francis Crick adlı bilim insanlarından alır ve burası üst düzey imkânlarla sahiptir. Jimmy'nin gittiği Martha Graham akademisi ise adını Martha Graham adlı bir dansçıdan almış ve yoksunluğun hüküm sürdüğü “Avam Diyarı'na” yakın, imkânsızlıklarla baş etmeye çalışan bir kurumdur.

Sonuç

Küresel romanı, Goethe'nin 18. yüzyılın ilk yarısında ortaya attığı Dünya edebiyatı kavramının bugünkü dönemde ete kemiğe bürünmüş hâli olarak değerlendirmek mümkündür. Elbette, geçen yaklaşık üç asırlık sürecin yaşamın hemen her alanında radikal değişiklikler meydana getirdiği aşikâr. Nitekim hem o dönemki "dünya" algısının sınırları genişledi; ekonomik, teknolojik, kültürel, sosyal etkileşimin ortaya çıkardığı melez, çokkimlikli, çokkültürlü toplumlar oluştu hem de enformasyon çağının ürettiği dijital imkânlar, edebiyatlar arasındaki mesafeyi ortadan kaldırdı. Artık, pek çok edebiyatçı, eserlerini oluştururken bu küresel atmosferi göz önünde bulunduruyor. Postmodernizm başta olmak üzere etkili olan akımlar, iletişim ve çeviri olanaklarının hızlanması, birçok yazarı dünya ölçeğindeki okura seslenen; salgın, ekoloji, küresel ısınma, göç, kimlik krizi, azınlıklar, Doğu-Batı, kültürel etkileşim gibi izlekler etrafında kurgulanan eserler üretmeye yönlendiriyor. Bu izleklerin arkasındaki ana yönsemenin de distopya olduğunu belirtmek gerek. Şöyle ki teknolojik ve bilimsel gelişmeler bir taraftan insanlığı yeryüzü refahının zirvesine götürüyormuş algısı yaratsa da beri tarafta ekonomik sorunlar, salgın hastalıklar, iklim ve çevre sorunları, göçler, azınlıklar, savaşlar gibi dünyanın hemen her ülkesine etki eden olumsuzluklar bir distopya algısını da aynı oranda üretiyor. Tam da bu nedenle küreselleşen edebiyatın temel sorunsallarından biri de bu kötü gidişat karşısında insanlığı ikaz etmek. İşte, küresel edebiyatın distopyayla kesiştiği en önemli eserlerden biri Margaret Atwood'un *Antilop ve Flurya* adlı romanı. Kanadalı yazar Margaret Atwood, bu romanında bahsi edilen iki kavram çerçevesinde çeşitli temaları irdelerken hem küresel romanın hem de distopya türünün imkânlarını zenginleştiriyor. Bir bakıma, küresel romana yönelik postkapitalist çağın söylemini, edebî ve estetik kaygıları bir kenara bırakarak "bestseller" mantığıyla üretmek eleştirisine de cevap veriyor. Distopya konusunda ise ütopyadan distopyaya uzanan anlatı geleneğine her iki eğilimin sentezi olan üstopya tarzını kazandırıyor.

Sonuçta *Antilop ve Flurya*; dil ve anlatımının yanı sıra işlediği kadın sorunu, ekolojik sorunlar, çocuk istismarı, öjeniye varan toplumsal mühendislik projeleri, kozmopolit bir hâl alan dünya atmosferi gibi konularla küresel distopyanın başarılı bir örneği olarak değerlendirilebilir. Öte yandan ütopyaların insanlığa sunduğu "yeryüzünde yaşama mutluluğunu öneren iyimserlik anlayışını", distopyanın "karanlık ve nihilist dehlizlerine" taşıyarak insanlığa bir umut ışığı yakmayı da ihmal etmez. Çünkü romanda bahsedilen virüsün küresel bir felaket getirmesi, günümüz dünyası için de bir umut ve iyimserlik söyleminin ne kadar gerekli olduğunu gösterir. Kara Veba, İspanyol Gribi, SARS ve son olarak COVID-19 gibi pandemi hâlini alan salgınların yarattığı defacto distopya atmosferinin küreselleşmesi; insanlığın kendini sorgulamasını ve yaşamı yeniden dizayn etmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda edebiyatçıya düşen görev, gidişata dair eleştirilerini, öngörülerini cesurca ortaya koymak olduğu kadar insanlığa bu karanlıktan çıkışı konusunda da moral ve motivasyon sağlamasıdır ki Margaret Atwood'un yaptığı da tam anlamıyla budur.

Kaynakça

- Adorno, T.W. (2004). *Edebiyat yazıları* (Çev. Sabir Yücesoy ve Orhan Koçak), İstanbul: Metis Yayınları.
- Atwood, M. (2017). *Başka dünyalar: bilimkurgu ve hayal gücü* (Çev. Selin Sıral), İstanbul: Kolektif Kitap.
- _____ (2018). *Antilop ve Flurya* (Çev. Dost Körpe), İstanbul: Doğan Kitap.
- Bauman, Z. (2020). *Küreselleşme: toplumsal sonuçları* (Çev. Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Booker, K. M. (2012), "Ütopya, distopya, toplumsal eleştiri", *Notus Dergisi*, S.36, s.35-46.
- Canbaz Yumuşak, F. (2012). "Ütopya, karşı-ütopya ve Türk edebiyatında ütopya geleneği", *Bilig Dergisi*, S.61, s.47-70.
- Casanova, P. (2010). *Dünya edebiyat cumhuriyeti* (Çev. Saadet Özen ve Filiz Deniztekin), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çelik, E. (2015). "Distopik romanlarda toplumsal kurgu", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. C. 18, S.1, s.57-79.
- Damrosch, D. (2016). *Dünya edebiyatı nasıl okunmalı?* (Çev. Devrim Çetinkasap), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demir, F. (2015). "Talip Apaydın'ın çocuk romanlarında ütopya imgesi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (Asos Journal)*, S.3/9, s.187-200.
- _____. (2019). "Elif Şafak'ın küresel romanı Araf'a tematik bir bakış", *5.El Ruha Sosyal Bilimler Kongresi*, (Tunus, 3 - 06 Ekim 2019), C.1, ss.146-161.
- Eagleton, T. (2005). *Kültür yorumları* (Çev. Özge Çelik), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- _____. (2018). *Tanrı'nın ölümü ve kültür* (Çev. Selin Dingiloğlu), İstanbul: Yordam Kitap.
- Erdoğan, M. (2015). Küresel çağda çağdaş sanat ve küresel sanat pazarı, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S:15/1, s.75-98.
- Fitting, P. (2018). "Ütopya, distopya ve bilimkurgu", (Claeys, G. (Haz.), *Ütopya edebiyatı* (Çev. Zeynep Demirsü ve Damla Göl), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gottlieb, E. (2012). "Distopya Batı, distopya Doğu", *Notus Dergisi*, S.36, s.25- 34.
- Güvençalan, Z. (2019). *Margaret Atwood'un "Tufan Zamanı" adlı eserinde ütopya ve distopya izleği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kars: Kafkas Üniversitesi.
- Johns, A. (2018). Feminizm ve ütopyacılık, (Claeys, G. (Haz.), *Ütopya Edebiyatı* (Çev. Zeynep Demirsü ve Damla Göl), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaplan, M. (1992). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kılıç, E. (2004), "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e edebi ütopyalara bir bakış", *Kitaplık Dergisi*, S.76, s.73-87.
- Kirsch, A. (2019). *Küresel roman: 21. yüzyılda dünyayı yazmak* (Çev. Abdullah Yılmaz), İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Lukács, G. (2003). *Roman kuramı* (Çev. Cem Soydemir), İstanbul: Metis Yayınları.
- Meriç, C. (1998). *Kırk ambar (cilt 1), Rümuz-ul edeb*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parks, T. (2019). *Ben buradan okuyorum: kitapların değişen dünyası* (Çev. Roza Hakmen), İstanbul: Metis Yayınları.
- Parla, J. (2018). *Don Kişot'tan bugüne roman*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Stableford, B. (2018). Ekoloji ve distopya. Claeys, G. (Haz.), *Ütopya Edebiyatı* (Çev. Zeynep Demirsü ve Damla Göl), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

-
- Sullivan, R. (2013). *Margaret Atwood: kırmızı pabuçlar* (Çev. Özlem Sevim Gayretli), İstanbul: Everest Yayınları.
- Tekin, M. (2018). *Roman sanatı 1: romanın unsurları*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Vieira, F. (2018). Ütopya kavramı, (Claeys, G. (Haz.), *Ütopya Edebiyatı* (Çev. Zeynep Demirsü ve Damla Göl), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.